

השיעור השבועי

גיליון מספר 371

הרב המקדים: הג"ר דוד ברדוגו שליט"א
אב"ד בירושלים

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית"כ היזמים ומשודר דרך הליווי והרדיו ובקוויים רבים. מיסודו של מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א

ר"ת	יציאה	כניסה
17:44	17:12	16:21
17:39	17:08	16:17
17:39	17:08	16:17
17:44	17:12	16:21

וישלח | ט"ז כסלו תשפ"ג

כתב וערך השיעור:
הרב דכ"ר פרץ שליט"א

הלכות ברכות - ו

להפצת עלונים באזור מגוריך
התקשר: 0506-730-831

ברכה על סופגניות בסעודה. קביעות סעודה על סופגניות. תפקיד הרבנות הראשית לשמור על הגיור והכשרות. סופגניות שנאפו ולאחר מכן סוגנו. בישולי גויים ופת עכו"ם בסופגניות. ספק ספיקא בבישולי גויים

אילו היה קובע סעודה

ב. אמנם יש מי שרצה לומר שלא מברכים על עוגה בסעודה, שהרי אילו היה קובע עליה סעודה ואוכל ממנה 216 גרם, היה מברך המוציא וברכת המזון, מה שאין כן סופגניה שגם אם יאכל שיעור קביעות סעודה, יברך מזונות ועל המחיה, כי היא נעשית על ידי טיגון ולא באפייה, ודינן כתבשיל שאין עליו שם פת, ולכן רצה לומר שאפשר לברך עליה אפילו באמצע הסעודה. אבל זו טעות, כי הטעם שלא מברכים עליה בסעודה משום שיש מאן דאמר שברכתה המוציא וכבר נפטרה בברכת הלחם.

טיגון אחר אפיה

ג. אמר לי רב חשוב אחד שנותן הכשרים מטעם הרבנות הראשית², שבימים מסוימים בחנוכה - ביום הראשון ובמוצאי שבת וביום האחרון - קונים

סופגניה בסעודה

א. בשיעור הקודם אמרנו שהאוכל עוגה באמצע הסעודה, לא מברך עליה, כי בכל עוגה שהיא או מתוקה, או נכססת, או כיס עם מילוי תמרים וכדומה, יש אומרים שברכתה המוציא, ונפטרה בברכת הלחם, ואף שלהלכה כל סוגי העוגות ברכתן מזונות (ש"ע ס" קסח ס"ז), אנחנו לא נכנסים בקום ועשה לספק ברכה לבטלה. וזה מצוי בתקופה של חנוכה שמביאים סופגניות בסיום הסעודה, והסופגניה מטוגנת ומתוקה, ובתוכה יש ריבה, ומעליה אבקת סוכר, וגם עליה אין לברך בסעודה, שהרי לדעת רב האי גאון (הובא בערוך ערך כסו) ברכתה המוציא, משום שאינה נכססת, וספק ברכות להקל. ואם רוצה להרוויח מאה ברכות בשבת - שהרי מתפללים תפלת שבע במקום תשע עשרה וחסרות כעשרים ברכות - יביא את הסופגניות לאחר ברכת המזון, ויברך עליהן מזונות ועל המחיה.

בדמעות, למה העלימו מאתנו את מרן, למה רק עכשיו אנחנו שומעים עליו. כאב להם מאוד.

מי שלא למד בספריו של מרן לא מבין על מה אנחנו מדברים, חייבים לתרום את ספרי מרן והילקוט יוסף לבתי כנסת שעדיין אין להם את הספרים. צריכים להפיץ את תורת מרן מתוך ידיעה שזו הצלת הדור, כי כאשר לומדים את העיון והבקיאות שלו, יודעים איך לפסוק גם בדברים המתחדשים.

יש הסרטות שמראים מחיי מרן, פלא פלאים, והדבר שהכי ריגש אותי, שבאו ואמרו לו: יש כאלה שמבקשים מחילה על כך שפגעו בכבוד הרב, ומיד ביטל את הדברים ואמר: אני מוחל, אני מוחל! על דברים שנגעו לו אישית תמיד מחל, אבל כשהדבר נגע לתורה הקדושה, לא היסס לדבר קבל עם ועדה, וגם בדברים שאף אחד לא העז לדבר, היה תמיד אומר את האמת ולא חת מפני איש.

ואחריו בקודש בנו מרן הראשון לציון שליט"א, אנחנו רואים את גיליון "השיעור השבועי", ואני רואה אנשים קוראים אותו בשקיקה, כי יש בו גם הלכות וגם הנהגות נפלאות, ועלינו להכיר טובה למרן שליט"א על כל הישגיו, ועל המעשיות שמספר לנו מכלי ראשון על מרן זיע"א, מספר דברי אמת שראה בעצמו, וזה מחזק אותנו. ועל אף שהרב טבעו עדין נפש, אבל כשצריך להעמיד הדת על תילה הוא עומד בפרץ, ומכל מקום גם כשמוכיח מנכס הומור, ויעידו השלש נקודות שבעלון... כשאתם רואים שלש נקודות, תבינו שהרב הכניס תוכחה בעדינות ועטף אותה בסוכריה, כדי שהדברים יתקבלו על לב שומעיהם. אנחנו מתפללים להשי"ת שמרן שליט"א יאריך ימים על ממלכתו, בריא אולם לעד לעולם, וימשיך להפיץ תורה, להגדיל תורה ולהאדירה.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לרב הגדול מעוז ומגדול אב"ד בירושלים הגאון הגדול רבי דוד ברדוגו, נין ונכד למלאך רבי רפאל ברדוגו, הוא זכה להיות מקורב למרן זצ"ל, ומרן היה שמח לראות שהוא פוסק בבתי הדין בכוחא דהיתרא, כי יש שאלות קשות בענייני יחסין, והדבר הפשוט ביותר הוא לאסור, אבל הוא למד ממרן לקחת אחריות, וישב וכותב ודן, ומידי פעם שולח לנו את הפסקים שלו. יהי רצון שעוד יעלה מעלה מעלה בתורה ובתפקידים בעולם הדיינות, וגדיל תורה ויאדיר.

² ב"ה הוא מקפיד בעירו על הכשר טוב מאוד, 'צרה' רצו להיכנס לשם והוא לא נתן להם, אין כניסה! לפני יותר משנה ארגנית כנס רבנים, וב"ה הגיעו כל רבני הערים ועוד רבנים מרחבי הארץ, מכל החוגים, כיפות לבנות וכיפות שחורות, ודיברנו נגד מה שרצו

¹ מדברי הדיין הרב דוד ברדוגו שליט"א: את כל התורה צריך ללמוד ולדעת היטב, והעיקר הוא לימוד ההלכה בצורה נכונה. ב"ה זכינו שמרן זצ"ל הנחיל לנו דרך בספריו, והניח יסודות רבים, וגם בדור הבא עם התחדשות הטכניקה החדשה, ויכולו לדלות מספריו את התשובות, כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים. גם מורנו ורבנו מרן הראשון לציון שליט"א, חיבר מעל ארבעים כרכים של ילקוט יוסף, וכן את הספרים עין יצחק, שלחן המערכת, ועוד, ובכל שנה אנו רואים ספרים חדשים, יש לרב כל כך הרבה מה לדבר בשיעורים, רק על כיבוד אב ואם הרב יכול לדבר שנתיים, ובכל זאת הרב חוזר על כללי הפסיקה ומחדיר את תורת מרן זצ"ל ודרך לימודו. פעם בכמה דורות הקב"ה נתן לנו מתנה גדולה מרן זצ"ל, מי שלומד בספריו מבין, אבל לצערנו הרב יש אנשים שלא מתעמקים בדבריו, וחושבים שהם יודעים לפסוק הלכות, והאמת שהם לא יודעים. אתה רואה שהם מנסים לחלוק על מרן, אבל לא הבינו בכלל למה התכוון, מרן זצ"ל היה מדבר כאחד הראשונים, כל התורה היתה מונחת בראשו. ומי שרוצה באמת לדעת לפסוק הלכות, צריך להתמלא בספריו של מרן. ולא לחינם הרב מזכיר לנו על חשיבות הלימוד בספריו של מרן זצ"ל, כדי להוציא מאותם אנשים שיש להם כוונות משונות להשכיח את תורתו של מרן. קיבלנו מתנה, קיבלנו יהלומים, עלינו להיזהר שלא נאבד אותם! יש אנשים שמנסים לגנוב ולאבד את אותם יהלומים, וצריך לדעת להיזהר מהם.

השבוע פגשתי אברך צדיק בעל מידות, והעלה את נושא השמיטה והתאונן על כך שאנשים מתירים, ואמר שנראה לו לאסור בגלל איזו סברא. שאלתי אותו האם גם למעשה הוא יאסור בגלל אותה סברא, והשיב בחיוב, ואמר מה הבעיה להחמיר? ואמרתי לו את הדברים הידועים שהשמיטה מדרבנן ויש ספקות וספקי ספקות וכו'. ואם לא היה היתר המכירה, מאות ואלפים היו נכשלים לאכול ספיקין. ביקשתי ממנו שיעבור על התשובות של מרן ביביע אומר חלק' (חיו"ד סי' לו-מג), שכתב על כך באורך ובעמקות גדולה. אותו אברך גדל במקומות שלא לומדים בספריו של מרן.

מרן זיע"א היה מושלם בכל, וכנראה בשל כך הקב"ה שם לו מתנגדים בחייו נגד עין הרע, אבל האמת היא שכבר באחרית ימיו וכל שכן לאחר פטירתו, רבים חזרו בהם וקיבלוהו עטרה לראשם, ואף שלאחר שנסתלק לבית עולמו לא ידענו מה יהיה, אבל הוא מלמעלה ממשיך להגן עלינו, ואנחנו רואים שדרכו ממיטה ומצליחה ביתר שאת ויתר עוז. חודש לאחר שמרן נפטר הייתי באיזו חתונה בבני ברק, והיו שם אנשים שלא זכו להכיר באמת את מרן, ופתאום לאחר הפטירה נפתחו להם העיניים, ואמרו לי

סופגניות בכמות גדולה יותר, ולכן מבעוד מועד המוכרים אופים סופגניות 70% אפיה, ומקפאים, ואחר כך גומרים את הכנתן על ידי טיגון בשמן, והזרקה הריבה ופיזור אבקת הסוכר. ולכאורה אם הסופגניות אפיות ברובן, יברכו עליהם המוציא. וקשה למנוע את המוכרים מלאפות, כי הם צריכים את הסופגניות מוכנות בזמן. אבל האמת היא שגם באופן כזה מברכים על הסופגניה מזוונות, על פי מה שכתב בספר קרבן אשה (סימן ד) - שהיה מחכמי חלאב לפני מעל מאה שנה - שאם מטרת האפיה היא שלא על מנת למכור את הדבר כמות כשהוא אפוי, אלא כדי לטגנו בשמן, ברכתו לעולם מזוונות, גם כשקובע עליהן סעודה.

שיעור קביעות סעודה

ד. מהו שיעור קביעות סעודה? לדעת רש"י (כריתות יב: יומא פ:) ארבע ביצים, כל ביצה - 18 דרהם, וכל דרהם - 3 גרם, כלומר ששיעור ביצה אחת - 54 גרם, וארבע ביצים - 216 גרם, וסימנך שרש"י שמו שלמה - ארבע אותיות. אך לדעת הרמב"ם (פי"א מה"ל עירובין ה"ט) שיעור קביעות סעודה הוא שלש ביצים - 162 גרם, וסימנך ששמו משה - שלש אותיות. בשלחן ערוך (סימן סח סעיף ג, וסימן תט ס"ז, וסימן תריב ס"ד) פסק כדברי הרמב"ם, אבל קיימא לן ספק ברכות להקל נגד מרן, וכמו שכתב החיד"א (בברכי יוסף סי' יז סק"ג, ובשו"ת חיים שאל ח"ב סי' טו) במש"ב רותיו, ולהלכה אנוח לא מברכים המוציא וברכת המזון, אלא רק ששיעור ארבע ביצים - 216 גרם - כדעת רש"י.

דעת הסוברים לברך המוציא

ה. אמרנו שעל הסופגניות, גם אם אוכל מהן כשיעור קביעות סעודה, מברך מזוונות. ואמנם לא אחד שיש בזה מחלוקת, ולדעת הגינת ורדים (האו"ח כלל א סימן כד) האוכל סופגניות כשיעור קביעות סעודה מברך המוציא וברכת המזון. ומרן זצ"ל בספריו (יביע אמר ח"ח האו"ח סימן כא אות ג, ח"ט האו"ח סי' צח אות כב וחיד"א סי' ז אות א, יחוד דעת ח"ה סי' נג בגיליון 2 וח"ד סי' רז אות טו, חזון עובדיה ברכות עמ' סו) סיינו מספר חידושי דינים של רבני ירושלים (אות כג) שיצא לאור בשנת רס"ט - לפי המעלה מ-500 שנה - שכתב בשם מהר"י יברב, שאם אכל סופגניות קבע עליהם סעודה מברך המוציא וברכת המזון. וכן כתב הגאון רבי יצחק אבולעפייא³ בספרו פני יצחק (ח"א מערכת הברכות אות קט).

דעת הסוברים לברך מזוונות

ו. אולם הגאון רבי אפרים נבון - הובא בשו"ת פרח שושן (כלל א סי' ה), הגאון רבי יונה נבון - רבו של החיד"א - בשו"ת נחפה בכסף (האו"ח סי' ב), ועוד, כתבו

לעשות בממשלה הקודמת, רצו לעשות רפורמה בכשרות, שצוהר יתנו כשרות בכל ערי הארץ, השר היה חבר של רבנים מארגון צהר ורצה בטובתם. ויש מהם שמקילים יותר מדי, וימקלו יגיד לו, מאשרים חסה מגידול רגיל עם תולעים, ומביאים "משגיחות כשרות" נערות צעירות מהאולפנה, ויש מהן שמגיעות בקושי פעם ביום, מחייכות כמה דקות והולכות... וכי אפשר לסמך עליהם בכשרות?! לכן ארגנתי כנס רבנים ודיברתי על המכשול שעשו במתן חופש לכשרות לכל מאן דבעי. זה התפקיד שלנו, אנתנו שומרי משמרת הקודש. וקבלתי על זה דו"ח משופט אחד, עברת על החוק, כי החוק קבע שיש רפורמה בכשרות! אחר כך הרב לאו עשה כנס דיניים ורבנים על רפורמת הגיור, ולמרות שהיתה עליו תלונה אותו שופט פטר אותו, ולנו נתן דו"ח. אני עניתי לו שהתפקיד שלי, לשמור על משמרת הרבנות והכשרות, וכשפורצים את גדר הכשרות, אנתנו צריכים להילחם בדבר. וגם ציינתי לו מה שכתוב בחוק, שרב ראשי לישראל אינו כמו כל דיין, הוא זכאי לדבר ולהילחם בכל דבר שלדעתו פוגע בדת. הוא ראה את החוק, ועם כל זה לא קיבל, שהרי יש לו מגמה, כי כאשר מרן זצ"ל בזמנו דיבר נגד השופטים, דיבר חריף מאוד, אני לא יכול לחזור על הדברים, אתם מבינים לבי... ואותו שופט התרגז והתעצב על מרן, ועכשיו מוצא בעל חוב לגבות את חובו, ואמר אנקום בגין שלו. הכל מתוך נגיעות.

על הדיינים ליהרר שלא לעבור על הפסוק "לא תגורו מפני איש" (דברים א, יז). ובאמת מה יקרה אם יקבל דו"ח, אני קיבלתי כבר 16 דוחות, כאשר עזרתי לרב יצחק לוי להיבחר בנשר קיבלתי דו"ח, למרות שכתוב בחוק שדיין יכול להמליץ על מישהו לתפקיד מסוים, אבל אותו שופט החליט בשכל שלו שרק להמליץ מותר ולא לדבר עם הגוף הבוחר, אבל איפה זה כתוב? גם בבת ים פעלתי לבחירתו של רב העיר שם, וכך עשיתי בחדרה, בלוד, ובעוד מקומות, לא שמעתי לו, כי גם החוק אנתנו. וכי קרה לי משהו?! יוגבה לבו בדרכי ה"י. זה התפקיד שלי! למה לרב לאו מותר לעשות כנס דיניים נגד רפורמת הגיור ולנו אסור לעשות כנס רבנים נגד רפורמת הכשרות?! מה האפליות האלו, כי הוא רוצה לנקום באבא שלי! ואני פונה לחברי הכנסת, תפעלו בנושא הזה שדיין בדימוס יהיה ממונה על הדיינים, ולא שופט חילוני, לא יתכן ששופט מחלל שבת יהיה ממונה על הדיינים. איפה השכל וההיגיון?! לא להתעכב עם הצעות חוק, אלא להזדרז ולהחליף אותו.

כשאני רואה איך שרוצים לסתום את פיות הרבנים, זה כואב לי. הרב מבריסק יצא בזמנו נגד הרבנות הראשית לישראל, ואחת הסיבות בגלל הדבר הזה, שהשלטון סותם את פיות הרבנים. אבל כשנכנסו לרבנות הראשית לישראל הוכתבו שאפשר לעשות הכל על פי ההלכה ולא לפחד. כמובן שיש ליהרר מאד שלא לעשות דבר פלילי כמו

שמברכים המוציא על שיעור קביעות סעודה דוקא בדבר שנעשה בדרך אפיה ויש עליו צורת לחם, אבל על עיסה שבישלה או טיגנה בשמן, אפילו יאכל שלוש מאות גרם, לעולם מברך עליו מזוונות ועל המחיה. וכן כתב המגן אברהם (סי' קסח ס"ק לח). וכן משמע מדברי הט"ז (סי' יט, כ), שכתב שירא שמים יאכל את הסופגניה בתוך הסעודה, ומשמע שזו חומרא, אבל מהדין מסכים שברכת הסופגניה מזוונות, ואפילו על שיעור קביעות סעודה. וכן כתב בשו"ת חן טוב (סי' מג), שעל הסופגנים הנקראים זלאביה, אפילו אם קבע סעודתו עליהם, מברך בורא מיני מזוונות ועל המחיה.

סתירה במגן אברהם

ז. אלא שכתב המגן אברהם (סימן קסח ס"ק לד) שמאחר שיש אומרים שיעיסה עבה שבישלה או טיגנה בשמן מברך עליה המוציא וברכת המזון, לכן אם אכל ושבוע ממנה יברך עליה ברכת המזון, כי ספק דאורייתא לחומרא. אולם הנודע ביהודה בדגול מרבבה (ע"ד המג"א שם) הביא סתירה בדברי המגן אברהם, שהרי הוא עצמו כתב בהלכות ברכת המזון (סימן קצא ס"ק א) שאין מנין הברכות של ברכת המזון מהתורה, ואם כן אין כאן ספק דאורייתא, אלא ספק דרבנן, וספק דרבנן לקולא, ולכן מברכים מעין שלש. זו סברא יפה שמחזקת את דברינו לברך על בצק המטוגן בשמן מזוונות ומעין שלש, אפילו קבע עליו סעודה. וכן פסקו בשלחן ערוך הגאון רבי זלמן (סימן קסח סעיף יז) והכף החיים (סי' קה) ואף שהזכרנו שיש חולקים, אנתנו אומרים ספק ברכות להקל, ולהלכה לעולם מברכים על סופגניות בורא מיני מזוונות וברכה אחרונה מעין שלש.

בישולי גויים

ח. אמרנו שסופגניה שהיא עיסה מטוגנת, אין לה דין של פת, ויצאה קולא שלעולם ברכתה מזוונות ועל המחיה, אבל אם כן לכאורה תצא חומרא, שיש בסופגניה דין בישולי גויים. והדבר מצוי במסעדות שונות שיש שם טבחים גויים, ולצערנו יש בדצי"ם וגם רבניות שמקילות לתת ליהודי שיבוא בבוקר וידליק נר נשמה, לא יודע נשמה של מי... ומהנה הזה מעבירים אש לגו, והגוי מניח את הקדרה על האש, שזוהי קולת הרמ"א נגד דעת מרן השלחן ערוך (סימן קיג סעיף ז).

אתרא דמרן

ט. אמרתי פעם בשיבת מועצת הרבנות, למה לא עושים כחומרת מרן השלחן ערוך שהיהודי צריך לתת את הקדרה על האש, ואם רק מדליק את האש והגוי מניח את הסיר⁵ זה בישולי גויים, והלא קיבלנו הוראות מרן, ובראך

למשל לקחת 250,000 דולר על גיור, ואפילו לא 200 דולר, אבל כשאנתנו רואים שעושים דברים נגד ההלכה, נגד התורה שלנו, לא צריך לפחד מאף אחד, וצריכים לדבר על כך בגאון.

פעם שרת המשפטים באה אצלי ללשכה עם כל הפמליה שלה, ואמרה לי, יש דיין אחד שצריך להדיח אותו, ותקים בית דין להדיח אותו. מה קרה? הוא שמע צד אחד, ולפי החוק אסור לשמוע צד אחד. אמרתי, טוב, אטפל בזה. אחר כך קראתי לו - הוא תלמיד חכם חשוב - ואמרתי לו: תשמע, אתה דיין חשוב, אבל רק בשביל הפרוטוקול. לקחתי איתי עוד דיין, וגם את המזכיר שלי עשיתי אותו 'דיין דחד יומא'... והקמנו בית דין משמעתי, ואמר לי, הלכתי לטטיבלך, ובא אלי איזה אחד והתחיל לצעוק: אשתי עושה לי כך, ומה אעשה, וכי אסתום את האוזניים?!... אמרתי לו: אתה זכאי. ושלחתי להודיע לשרת המשפטים. היה עוד דיין אחד שהיא הגישה לי דו"ח לפטר אותו, וכעבור חודש התקשרה: למה הוא לא פוטר? אמרתי, כולם מעריכים את אותו דיין, ואף דיין לא מוכן לשבת ולפטר אותו, אני מחפש עוד דיין שיסכים... עד שבי"ה פיטרו אותה...

³ היה גאון גדול, אחד מהפוסקים שלנו, ובזמנו יצא נגדו אחד מהראשונים לציון, ורבי יצחק חיבר קונטרס שלם "לב נשבר" - נמצא באוצר החכמה - ושם הוא השתפך, עשו לי כך ועשו לי כך, תיאר כמה רדפו אותו. כמו שמרן כתב ביביע אומר (ח"א ח"ד סי' כג) על מה שעשו לו העיראקים. זאת אומרת שהיו דברים מעולם, מי שהוא אדם גדול ורדפים אותו, רק צריך לחקור אם זה סימן או סיבה...

⁴ שימו לב שהזכרנו גם פוסקים ספרדים וגם פוסקים אשכנזים, זו הדרך הנכונה, לפתוח את כל הספרים, כי התורה מאחדת את כולנו. השבוע הייתי בחתונה של בן האדמו"ר מבייאן, היו שם ציבור אלפי ורבבות, בן פורת יוסף. מה מאחד ביני לבין האדמו"ר, אין לי שטריימל... אלא התורה מאחדת, ואמרתי לו: התורה מאחדת את כולנו, אנתנו לומדים את תורת החתם סופר, הגאון רבי זלמן, השאגת אריה, גם אתם צריכים ללמוד יביע אומר וילקוט יוסף... והוא נענע לי בראשו... השבוע הייתי בשיבה בדרום, כי הכתירו שם רב חדש שהוא בקי ביביע אומר, ומורה לציבור הלכות מתוך היביע אומר והילקוט יוסף, ואמרתי אבוא לחוק. זו שיבה גדולה של כארבע מאות בחורים, וכשנכנסתי ראיתי שמונה על השולחנות ספרי ילקוט יוסף, אולי בשבילי שמו... התורה מאחדת את כולנו, הכיפות השחורות, הכיפות הלבנות, ואפילו את הזבורות...

⁵ אם הסיר כבד ואין ליהודי כוח להרימו, יכבה את האש ויבקש משני גויים שירימו את הסיר, ולאחר מכן ידליק את האש בחזרה.

ישראל מרן הוא המרא דאתרא. אבל אם לא ניתן הכשר למי שמאפשר לגוי להניח את הסיד על האש, יעשו עלינו בג"ץ, הם אשכנזים שהולכים לשיטת הרמ"א... ואחר שהתייעצנו מבחינה משפטית, תיקנו שהמקפידים על ביטול ישראל לדעת מרן, יכתבו להם בתעודת הכשרות "כשר - ביטול ישראל", וב"ה שהתופעה הזו הולכת ומתרחבת, ואחד שואל את השני, למה יש לך הרבה קליינטיים? ואומר לו: כי אנחנו מקפידים על "ביטול ישראל", וגם הוא מצטרף. אחד מקנא בשני, וקנאת סופרים תרבה חכמה (ב"ב כא. כב.).⁶

מקום שאין פת ישראל מצויה

אם נאמר שיש לסופגניה דין של פת, אינה אסורה משום ביטול גויים, שהרי בגמרא שבת (ז"ז) מבואר, שבית שמאי ובית הלל גזרו בזמנם על פת של גוים משום בנותיהם, שלא יבואו להתחתן אתם. ובתלמוד ירושלמי (פ"ב דע"ז ה"ח) מובא, שלאחר מכן עמדו בית דין וביטלו את התקנה הזו, והתירו פת של נחתום עכו"ם אם אין לו פת ישראל, אבל פת עכו"ם של בעל הבית אסור. וכתבו התוס' (ע"ז לה), שטעם ההיתר מכיון שלא פשט איסור זה בכל ישראל, וסמכו חכמים על דברי רשב"ג ורבי אליעזר ברבי צדוק שאין גזרים גזרה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולים לעמוד בה (ע"ז לו). דהיינו שמי שנמצא במקום נידח שאין שם הרבה יהודים, ולא מצא שם פת ישראל, מותר לו לאכול פת נחתום של עכו"ם. וכן כתב הרמב"ם (פ"ז מהלכות מאכלות אסורות ה"ב) בזו הלשון: אף על פי שאסרו פת עכו"ם, יש מקומות שמקילים בדבר ולוקחים פת הנחתום העכו"ם במקום שאין שם נחתום ישראל ופשיט, שפיט שהוא שעת הדחק, אבל פת בעלי בתים אין שם מי שמורה בה להקל, שעירק הגזירה משום הנחתום, ואם יאכל פת בעלי בתים יבוא לסעוד אצלם. ע"כ. וכן כתב הרא"ש (בפסקו פ"ב דע"ז ס"ו). וכן פסק מרן השלחן ערוך (יו"ד ס"ו ק"ב ס"ב). וכמוכן שמדובר בפת נחתום של עכו"ם שברור שלא עירבו בה שמנים אסורים⁷ וכדומה.

אחרונים שכתבו להקל בפת עכו"ם

יא. מעניין שהרמ"א (שם) היקל יותר וכתב: ויש אומרים שאפילו במקום שפת ישראל מצויה מותר. כלומר שאם הולך לכותל המערבי ובדרך - לא דרך שער שכם שזו סכנה - מוכרים פת עכו"ם, יכול לקנות פת זו. אבל הספרדים מחמירים כדעת מרן, שאם פת ישראל מצויה לא מתירים פת עכו"ם. אמנם היו כמה מהגדולים הספרדים שהקילו באופנים מסוימים כדעת הרמ"א, ומהם הכנסת הגדולה (בהג"ב אות י"א), שהעיד שבעיר קושטא ובעוד מקומות⁸ נהגו להקל, וכתב הטעם בזה, שלא החמירו אלא כשהפת של ישראל שבאוותה העיר מספיקה לכל בני העיר, אבל כשאינה מספיקה לכולם מותר, מפני שנחשב כשעת הדחק. וכן כתב עוד בספרו שו"ת בעי חיי (חיו"ד ס"ו ק"ב) בשם

⁶ הבוקר היה אצלי דיין אחד, וסיפר לי על תיק שהובא לפניו, אחד שארגן אירוע בר מצוה לבנו, וביקש מבעל האולם שיביא לו בשר חלק בית יוסף, וביטול ישראל לדעת מרן, אך לבסוף הביאו לו משגיח של בד"ץ העדה החרדית, והגוי הניח את הסירים על האש. לאחר האירוע אמרו לו המשפחה: מה עשית, אנחנו ספרדים, ולדעת מרן האכלת אותנו ביטול גוים! אבל הם רימו אותי! הוא בא לפני בית הדין בטענה שהוא לא רוצה לשלם על האוכל, כי הוא לא קיבל מה שביקש, וגרמו לו מכשול. והשאלה האם בעל האולם יכול לטעון קים לי כדעת הרמ"א שזה כשר, או שלא יכול לטעון כן נגד מרן המרא דאתרא. ואולי יכל להשיב לו שהוא ביקש את הטוב ביותר, אנחנו חיים לכתחילה. יש לדון בזה מדיני חושן משפט [יש בש"ע חו"מ (סימן רל"ד ס"ב ג), מי שמכר בשר ונתברר שהוא נבלה מן התורה, גם אם אכל מחזיר את הדמים, אבל באיסור דרבנן אם אכל צריך לשלם]. ולכן אמרתי להם שיעשו פשרה, וישלם להם את הקרן של שווי הבשר, העוף, וכו'. דיין צריך לדעת לפשר, לא תמיד יקוב הדין את ההר.

היה אחד שחתם על כתובה על סך שני מיליון, ורק רצה להשוויץ תחת החופה ולכן כתב סכום כזה, אבל לא התכוון ברצינות, הכי הרבה שבעל ישלם כתובה זה 120 או 180 אלף ש"ח, אבל לא יותר. היה בעל שהתייב בכתובה סך 101 אלף ש"ח, והוא מתפלל בכל יום בנץ החמה, וכשחזר מהתפלה בשעה שבע בבוקר רצה לראות שלחן מסודר עם ארוחת בוקר, "תערוך לפני שלחן נגד צורר", אבל אשתו לא היתה מוכנה לקום כל כך מוקדם, וכל הזמן היה רב איתה על זה, הסתכסכו והגיעו לגירושין, ורצה שיפטר אותה מהכתובה, למה נפטור אותך? כי היא לא עשתה לי ארוחת בוקר. אבל מה הוא רוצה, מותר לה לישון... אנשים לא מבינים את משמעות הדבר שעומדים תחת החופה וחוזמים על הכתובה. לפעמים בית הדין עושים פשרה, או מחלקים לתשלומים, אבל הכתובה היא חוב גמור. פעם היה אצלי תיק של אחד שאמר לי, תחת החופה הייתי מרוגש כולי, ולא הבנתי שאני צריך לשלם 52 אלף דולר... אבל כבר כתב בתשובת הרשב"א (סי' תרכט) שאדם שטוען שלא הבין על מה חתם, זו אינה טענה כלל, וצריך לקיים מה שחתם (וראה בי"א ח"ג תאה"ע ע"ג).

⁷ אם כי מצד התולעים בדיעבד יש להקל, למרות שבריה חשובה ולא בטלה (ש"ע י"ד סימן ק ס"א), אבל שמא לא היו תולעים, ושמא לא פירשו, ושמא נתמעכו בלישה או נשרפו בתנור (ועי' בי"א ח"י חיו"ד ס"י נח על הר"פ ח"ד אות ד, ובהל"ע ח"ז עמ' צד).

רבו המהר"מ"ט. וכן כתב הגאון רבי יהודה אשכנזי בספר קהל יהודה (סימן ק"ב סעיף ד). וכן כתב הגאון רבי עבדאללה סומך בספרו זבחי צדק (שם ס"ק ד), שגם בבגדאד נהגו להקל מטעם זה, ולמרות שזימונו היו שם הרבה חכמים וסופרים⁹, והיתה פת ישראל מצויה, בכל זאת הקילו בפת נחתום.

לא מלפתים סופגניה עם פת

יב. ברם לפי האמור שלטיגון סופגניות יש דין כמו ביטול, לכאורה יש בהן איסור ביטול גויים. והאמת שהריב"ש (בתשובה סימן כח) כתב, סופגנים¹⁰ שמטגנים הגוים אותם בשמן על מחבת, כיון שבלילתם רכה, אין תורת לחם עליהם ואסורים משום בשולי גוים, ואפילו כשלוקחים אותם מן הנחתום אסור. וכן כתב בשו"ת התשב"ץ חלק ג' (סימן י"א). וכן כתב בארחות חיים ח"ב (הל' איסורי מאכלות ס"ו סה). אולם מרן החיד"א בברכי יוסף (שירי בריה סימן ק"ב ס"א י"א) הביא מה שכתב מהר"י ז"ן בשו"ת שערי ישועה, שנהגו במצרים לקחת סופגנים הנעשים מעיסה רכה, ומטגנים אותה בשמן, ואוכלים אותה בדבש, כשישראל יושב שם ומוחתה באור, והטעם לכך לפי שאין הסופגנים האלה נאכלים עם פת כלל, וכל שאין מלפתים בו את הפת אין בו משום בשולי גוים. ומרן זצ"ל (חיו"ד ח"ה ס"י ג) סייע דבריו מתשובת הרדב"א (ח"ג סימן תרל"ז), שכל שאינו עולה על שלחן מלכים¹¹ ללפת בו את הפת, אין בו משום ביטול נכרים. ושכן העלה הפרי חדש (סימן ק"ג ס"ק ג), והסכים עמו הגאון רבי דוד פארוז במזמור לדוד (דף קו ס"ב). וכן כתב בספר תורת חיים סופר (ע"ז נט) - לגאון אשכנזי.

הולכים בכל מקום להקל

יג. אבל הגאון רבי אברהם הלוי בעל הגינת ורדים - הביאו החיד"א שם - השיג על טעם זה, שאף על פי שאין דרך ללפת בו את הפת, יש בו משום בשולי גוים, אלא שטעם ההיתר בסופגנים אלה מפני שישראל עומד ומחתה מתחילת הטיגון ועד סופו. ועל כל פנים כיון שיש מחלוקת בדבר, וכל דין ביטול גויים מדרבנן, אנחנו אומרים ספק דרבנן לקולא. ומכל שכן סופגניות שביליתן עבה, שיש לצרף דעת המגן אברהם (סי' קסח ס"ק ל"ד) והאליה רבה (שם ס"ק כו) שאם שבע מהם מברך ברכת המזון, דחיי לאצטרופי לומר שאין בהם דין ביטול גויים. ורק לגבי ברכות אנחנו חוששים שטיגון אין דינו כאפיה, שספק ברכות להקל.

ספק ספיא נגד מרן

יד. נמצא שיש כאן ספק ספיא להקל בביטול גויים, שמא חיתוי בגחלים והיסק האש על ידי ישראל מועיל גם בביטול גויים, ושמא הלכה כהפרי חדש וסיעתו שכל שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת אין בו משום ביטול גויים. ואף על פי שבשו"ת רב פעלים ח"ג (חלק יורה דעה סימן ט) כתב, שאין לסמוך על ספק ספיא כיצא בזה בדין ביטול גוים, הואיל ושני הספקות הם

⁸ האמת שגדולי ישראל והקהילות היהודיות נתמעטו בדורות האחרונים מהמקומות הללו, וכמו בסלונקי שהיו שם הרבה חכמים, ונהרגו בשואה הי"ד, אומרים שהיה שם רבאי מודרני שהסגיר אותם. וגם במצרים ובאלכסנדריה היו חכמים, וכשמרן זצ"ל ירד לכהן כרב במצרים, היו שם 50 אלף יהודים, ולפני כן היו שם 250 אלף יהודים.

⁹ בשנת תק"ג היתה מגיפה בבגדאד ומתו כל החכמים, וכל כמה שנים היתה מגיפה והיו בורחים מהעיר. כך כתב הגאון רבי ראובן דנגור בהקדמה לשו"ת צדקה ומשפט. וכך הביאו בספר וזאת ליהודה (עמ' 4 ובמהדו"ב עמ' 36) על רבי יהודה צדקה, שהיו הרבה מגופות בבגדאד ומתו כל החכמים. וכתב בספר נתיבי עם (סימן תקפ"ב ס"ז), שבאוותה תקופה כאשר החושך יכסה ארץ ולא נשארו חכמים, הביאו לשם גאון אשכנזי, ולימדם הלכות על פי מנהגי האשכנזים, ומכאן יצאו החומרות שהביא הבן איש חי, כגון בהלכות טהרה (בא"ח ש"ב פרשת צו ושמייני) ובהלכות פסח (בא"ח ש"ר פרשת צו א"ד יד, ובשו"ת רב פעלים ח"ג אות ס"ו כ"ט) ועוד, ואתה עומד ותמה, הלא הבן איש חי (ש"א תרומה אות טז, ש"ב ברה"י ועוד) בעצמו כתב שקיבלנו הוראות מרן, אלא כנראה חשב שהם מנהגים קדומים למרן, ומרן הבית יוסף לא בא לבטל מנהגים קדומים, ולא ידע שהנהיגם אותו גאון אשכנזי לפני כ-250 שנה. יש לי הקלטה של שיעור ממרן זצ"ל (הל' נדה ענין הרחקות ב' דקה 47) שאמר כהשערה, שכנראה היה רב אשכנזי שבא לבגדאד ולימדם להחמיר כמנהגי אשכנז, וכדרכם של האשכנזים, ומכאן יצאו החומרות שהביא הבן איש חי, והאמת שכך כתב בספר נתיבי עם הנ"ל מתוך ידיעה.

¹⁰ כבר אז היו סופגניות, וכבר רבינו מיימון אביו של הרמב"ם (הובא בקובץ שריד ופליט ירושלים תש"ח) הזכיר את המנהג הזה שנוהגים לעשות אלספינג' שהוא מטוגן בשמן וטעמו כצפחית בדבש, וזכר לנס פך השמן.

¹¹ ויש לדון אם סופגניות נחשבות שעולות על שלחן מלכים, וגם פלאפל האם נחשב שעולה על שלחן מלכים. במקסיקו מכינים טורטייה מותרת, ואמרו לי שנשיא מקסיקו מגיש לאורחים מהטורטייה הזו, יש טעמים שזה כדי להתגאות במאכל של המקסיקנים, יש שם עניים מרודים שאין להם כסף לקנות חיטה ומכינים מתירס, אבל יש טענים שאדרבה היא נחשבת עולה על שלחן מלכים כי נשיא מקסיקו מעלה אותה על שלחנו.

נגד דעת מרן שקבלנו הוראותיו. אולם מרן זצ"ל בספריו (יחודי ח"ה ס"י נג, נד ועוד) הביא רבנותינו האחרונים חבל נביאים הסכימו שגם כששני הספקות נגד מרן, יש להקל, כי אפשר שבהצטרפות שניהם אף מרן יודה להתיר. ושכן כתב הרב פעלים ח"ד (חיו"ד ס"ס ה) עצמו.

עובד זר

טו. היום מצוי שמביאים לאנשים זקנים עובד זר פיליפיני וכדומה שיטפלו בהם, כגון שהילדים עברו לגור במקום אחר לצרכי פרנסה, ולא רוצים להשאיר את ההורים לבד, ההורים כבר מבוגרים ולא יכולים לבשל לבד, ובאים אותם העובדים ומבשלים להם, עושים להם מרק חם ושאר מאכלים, והשאלה האם במקום חולי יש להקל להם. התוספות (ע"ז לח. בד"ה אלא) הביאו בשם רבי אברהם בן דוד מאורלניש, שאם הגוי מבשל בביתו של ישראל מותר, כי ישן לחוש בזה לא משום חתנות ולא שמא יאכילנו דברים טמאים, אבל רבינו תם לא הודה לו, ואסר בישולי גויים אפילו כשמבשל בבית הישראלי. וכן כתב המרדכי (פ"ב דע"ז סימן תתל). ואמנם רבינו יונה בספר איסור והיתר (כלל מג סימן יג) כתב, שנוהגים לסמוך בדיעבד להתיר בישול גוי בבית ישראל. אבל מרן הבית יוסף בבדק הבית (ריש סימן קיג) הביא דברי רבינו ירוחם (נ"ח ח"ז קס ע"ד) שרוב הפוסקים הסכימו להתיר בישול גוי בבית ישראל, והשיג עליו שאדרבה דעת הפוסקים נראה להחמיר, שלא חילקו בזה.

אם שכיר הוא בא בשכר

טז. בנידון שלנו יש לצרף שיטת היש אומרים, שאם הגוי לא עושה לנו טובה, אלא הוא שכיר אצלנו ואנחנו משלמים לו כסף, יהא דינו כדין עבדים ושפחות הקנויים לנו, שדעת כמה פוסקים להקל בהם, כי לא שייך בהם קירוב דעת, ואין לחוש בהם לחתנות¹². וכן הביא הרשב"א בתשובה (ח"א ס"י סח ותקכב) בשם יש מרבתינו, אבל הוא עצמו סיים שאין דבריהם מוחזרים בעינינו, ושנוהגים

איסור בבישולם אף בדיעבד. ואמנם הארחות חיים (הל' איסורי מאכלות ס"י טז) כתב בשם הרמב"ן להתיר, אבל הרא"ה (בדה"ב ב"ג ש"ז צד). כתב, אף על פי שהדעת נוטה לדבריו, בעל נפש ראוי להחמיר על עצמו. וכתב בשלחן ערוך (י"ד ס"י קיג סעיף ד) בזו הלשון: יש מי שמתיר בשפחות שלנו, ויש מי שאוסר ואפילו בדיעבד. וכלל בדינו, יש ויש הלכה כיש בתרא. אולם בנידון שלנו יש ספק ספיקא, שמא יש להקל בבית הישראלי, ושמא יש להקל בשכיר ובשפחות, ואנחנו אומרים כי יתכן שבצירוף שני הספיקות מרן עצמו היה מיקל. וכן כתב הראשון לציון הגאון רבי יוסף חזן¹³ בשו"ת חקרי לב (חיו"ד ס"י קפח, ח"ג חאו"ח ס"י א). ולכן במקום חולי לצורך זקנים וכדומה, יש להקל שהעובד זר יבשל להם. ואם היהודי יכול, שידליק את האש לאחר שהגוי יניח את הסיר על הכיריים.

- עבר הגהת מרן הראש"ל שליט"א -

כשורה משמחת!

הופיע ויצא לאור הספר שרכים ציפו לו
"השיעור השבועי - תשע"ט"
 אוצר כלום של הלכות פסוקות, פלפולים
 ישרים, עובדות והנהגות, והשקפה טהורה,
 מאוצרו הבלתי גדלה של
 מרן הראשון לציון שליט"א
 ניתן להשיג:
 052-719-2432
 המלאי מוגבל, כל הקודם זוכה

'הלכתא' מזמינים אתכם ל

קורס מדריכי חתנים מדריכות כלות ושלמות הבית

השיעורים מועברים ע"י מו"ר הרה"ג יצחק לוי שליט"א

הרבנית
מיכל מזרחי

הקורס מיועד:
**למעוניינים להדריך
 מזכי הרבים / העשרה
 מחוסרי הדרכה / בעלי תשובה
 נשואים בתחילת הדרך ועוד...**

בהשתתפות הרבנים:

רכסים - ימי שלישי
החל מיום ג' טבת 27.12
טבריה - ימי חמישי
החל מיום ה' טבת 29.12

תעודה
 מטעם המכון

מספר המקומות מוגבל < דמי רישום 100 ₪
 11 מפגשים כפולים | השיעורים בהפרדה

ההרשמה בעיצומה
 להצטרפות חייגו: **054-8478007**

שהעתיקו את זה מספרי התורה הקודמים, דור אחר דור, וכפי המסורת שלנו. וכבר אמרתי לכם שהחזון איש (סנהדרין, בלקוטס סימן נד) פסל את ספרי התורה שלנו, והורה לא לברך עליהם, והראו לו מה שכתב בשו"ת שדה הארץ (ח"ג סימן יח) - להגאון רבי אברהם מיוחס, היה מגאוני ירושלים לפני מעל 250 שנה - שאין כל חשש, אבל לא הכיר אותו. עד שבא אליו הגאון רבי ישראל ועלץ בעל שו"ת דברי ישראל (ח"ב בסוה"ס עמוד לו) והראה לו שהחתם סופר (חיו"ד סימן רסו) הכשיר לכתחילה את ספרי התורה שלנו שיש בהם צ' עם י' הפוכה, והחזון איש עמד משתומם, ולבסוף הודה. וגם הגאון רבי שמואל ואזנר (שבט הלוי ח"י ס"י ז' רואה עוד תורת הלוי עמ' שיד) הראה לו את דברי החתם סופר הנ"ל. אמרו לי שרבי חיים קנייבסקי עד יומו האחרון לא הסכים לברך על ספר תורה ספרדי, אבל אולי אם היה רואה בצפת את ספר התורה של מהר"י אבהו - שהיה לפני כ-550 שנה - שגם בו נמצא כתוב צ' עם י' הפוכה, היה מודה. גם כשהייתי בג'ברלטר, הראו לי ספרי תורה עתיקים מלפני כ-500 שנה, שנמצאים בכספת, אבל לכבודנו פתחו את ספרי התורה וראיתי מייד שהאות צ' עם י' הפוכה.

אגב, לספר התורה של רבי יוסף חזן יש תיק כמו של האשכנזים, זה יותר טוב, כי שלנו כבד... לפני כ-45 שנה היה שר אוצר אחד שנכח בהכנסת ספר תורה, יחד עם מרן זצ"ל בתקופת כהונתו כרב ראשי לישראל, ואותו אחד שהיה מכבד חכמים, שם כיפה והרים את הספר תורה שהיה כבד, עד שביקש ממישהו שירים במקומו, ומיד כשעוב את ספר התורה, נפל ומת. ואמרו עליו שהיתה לו זכות בזה שנפטר לאחר נשיאת ספר תורה. צריך לשים לב שמי שלוקח ספר תורה ספרדי לעשות הגבהה, יהיה אדם חזק, ולא יתנו לילד קטן שרק עשה בר מצוה, שהספר תורה לא יפול ח"ו.

¹² בזמנו היה דיון על כך שרצו לגייר 80 אלף ילדים שעלו מרוסיה ומקומות אחרים, האמא שלהם גויה והם גוים גמורים, אבל עלו בגלל סעיף הנכד. האמא גויה והיא לא רוצה להתגייר, בכל יום ראשון היא הולכת לכנסיה וטוב לה עם זה, אבל הבן שלה נמצא בחברה והולך לצבא ורוצה להתגייר, הבעיה שהוא לא יהיה דתי, לא ישמור שבת, לא כשרות ולא כלום. מרן זצ"ל בימוי האחרונים שהה בבית החולים, והלכתי לבקרו, וסיפרתי לו, היה אצלי פלוני מרבני צהר, והוא רוצה לגייר את כל הילדים העולים, כדי שישתלבו בבתי הספר וצבא. מרן - עם המכשירים עליו - אמר לי: ומה עם בישולי גויים? אמו הגויה מבשלת לו! אחר כך אמרתי את הטענה הזו לאותו אחד, והוא אמר: הרי אמו מבשלת לו, וכי יש חשש חתנות עם אמו?! פתחתי לו בספרי הפוסקים, שבכל מקרה אוסרים בישולי גוים, ולא פלוג רבנן. אבל מרן דיבר עם המכשירים וקיצר, ויש להרחיב את דבריו, שמולבד הבעיה של בישולי גויים, אין אפשר לסמוך עליה שלא תביא מאכלות אסורות, נבלות וטרפות וחזיר, הרי ברוסיה הם אכלו חזיר, וגם אם האבא יהודי, אבל הוא חי עם גויה, וכי יקנה לו חלק בית יוסף?... פעם היה אצלי אחד שמראשי המוסד ושאל אותי על כל אלה שנמצאים במקומות מוסריים לצורך הצלת עם ישראל, האם מותר להם לאכול חזיר, ואם בסוריה לא יאכילו שאסור למוסלמים לאכול חזיר, השאלה על נבלות וטרפות, שאם לא יאכלו יחשדו בהם שהם יהודים.

¹³ דרך אגב, השבוע הראו לי תצלום מספר התורה של הגאון רבי יוסף חזן - היה לפני מעל 200 שנה, סבו של רבי חיים פלאגי - שהיה באיזמיר ולאחר מכן עלה לירושלים ומינו אותו לכהן כראשון לציון, ועד היום קיים בית הכנסת שהיה מתפלל באיזמיר שבטורקיה, ויש שם את הספר תורה שלו, וראיתי שהאות צ' עם י' הפוכה, ובוודאי

בחסות: **מעייין 2000** Super Market
 הסל המשתלם!

נהנת? היה שותף בהוראת קבע או בתרומה חד פעמית להוצאת הגיליון!!!
 1. הפקדה לחשבון בנק: מרחי טפחות סניף: 523 מ.ח. 225485 ע"ש עמותת חזון עובדי בנישר.
 2. העברה בב"ט 054688382 ולציון: עבור "השיעור השבועי". 3. קישור דיגיטלי מאובטח להו"ק:
<https://nedar.im/7004246> ולציון: עבור "השיעור השבועי".